

Asia: VN/2166/2026

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain väliaikaisesta muuttamisesta (opintosetelikokeilu)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kiitämme mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta koskien avoimen korkeakoulutuksen opintosetelikokeilua. Hallituksen esityksen tavoite sujuvoittaa siirtymää toiselta asteelta korkeakoulutukseen, tukee nuorten koulutuspolkuja ja nostaa koulutustasoa. Esityksessä tunnistetaan, että kohderyhmään kuuluvat nuoret tarvitsevat opintojen rinnalle ohjausta, opiskeluvalmiuksien vahvistamista ja kokonaisvaltaista tukea.

Esityksen toteutusmalli on kuitenkin puutteellinen. Se ei hyödynnä täysimääräisesti olemassa olevia, toimivia rakenteita ja oppilaitosverkostoja, jotka jo tällä hetkellä toteuttavat esityksen tavoitteita käytännössä. Tämä heikentää kokeilun saavutettavuutta, vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta. Kokeilu ohittaa myös ne kohderyhmään kuuluvat nuoret, jotka tarvitsevat erityistä tukea ja ohjausta alkuun pääsemiseksi yliopisto-opinnoissa.

Korkeakouluun siirtymistä tulee tukea monipuolisesti. Siirtymä toiselta asteelta korkeakoulutukseen ei ole pelkästään opintoihin pääsyn kysymys, vaan edellyttää usein merkittävää tukea opiskelutaitoihin, elämänhallintaan ja urasuunnitteluun. Kohderyhmään kuuluvat nuoret eivät ole yhtenäinen joukko, ja monille pelkkä mahdollisuus suorittaa avoimen korkeakoulun opintoja ei ole riittävä.

Helsingin Evankelisella Opistolla on yli 30 vuoden kokemus yhteistyöstä avoimien yliopistojen kanssa. Opiskelijamme suorittavat yhden kansanopistovuoden aikana laajoja avoimen korkeakoulun opintokokonaisuuksia. Opinnot integroituvat ohjattuun, yhteisölliseen ja tavoitteelliseen opiskeluun, jossa keskeisessä roolissa ovat opinto-ohjaus, opiskeluvalmiuksien kehittäminen ja ryhmän tuki.

Tämä toimintamalli on osoittautunut erittäin toimivaksi. Opiskelijat ovat voineet hyödyntää suorittamiaan opintoja sellaisenaan tutkinto-opinnoissaan korkeakouluissa, mikä on edistänyt siirtymää korkeakoulutukseen tehokkaasti ja kestävästi. Yhteistyö on ollut hyödyllistä sekä opiskelijoille että korkeakouluille.

Mielestämme vapaan sivistystyön ja kansanopistojen rooli tulee huomioida kokeilun toteutuksessa. Esityksessä tunnistetaan vapaan sivistystyön oppilaitosten vahvuudet nuorten tukemisessa. Kansanopisto-opiskelussa näitä vahvuuksia ovat erityisesti ohjauksellisuus, lähiopetus sekä opiskeluvalmiuksien vahvistaminen.

Tästä huolimatta esitetty toteutusmalli rajaa vapaan sivistystyön oppilaitosten ja kansanopistojen mahdollisuuksia osallistua kokeiluun. Opintosetelin käyttö ohjautuu käytännössä korkeakoulujen omaan tarjontaan, eikä yhteistyöoppilaitosten roolia ole määritelty riittävän selkeästi ennen kokeilun käynnistymistä.

On ongelmallista, että toimiva ja laaja valtakunnallinen oppilaitosverkosto jää kokeilussa sivurooliin tai sen asema jätetään myöhemmin selvitettäväksi. Näin merkittävässä ja julkisesti rahoitetussa kokeilussa tulisi lähtökohtaisesti hyödyntää olemassa olevaa osaamista ja valmista infrastruktuuria varsinkin kun sen tuottamat tulokset ovat olleet pääosin erittäin vaikuttavia.

Mielestämme rahoitusmalli ei kohdennu tarkoituksenmukaisesti. Esityksen mukaisessa mallissa rahoitus kohdentuu korkeakouluille, vaikka opetuksen ja ohjauksen tosiasiallinen toteutus tapahtuu usein yhteistyössä vapaan sivistystyön oppilaitoksissa kuten kansanopistoissa.

Tämä johtaa tilanteeseen, jossa rahoitus ei seuraa koulutuksen toteuttajaa. Riskinä on, että yhteistyöoppilaitokset jäävät kantamaan kustannuksia ilman riittävää rahoitusta, mikä ei ole kestäväää eikä tarkoituksenmukaista.

Katsomme, että toimivin ratkaisu olisi kohdentaa opintosetelirahoitusta suoraan vapaan sivistystyön oppilaitoksille. Tällöin myös kansanopistot voisivat tarjota avoimen korkeakoulun opintoja maksuttomasti kokeilun kohderyhmälle. Kansanopistoilla on myös vahva ja pitkä kokemus opintosetelirahoituksen hyödyntämisestä, mikä tukee esittämämme ratkaisun toteuttamiskelpoisuutta.

Opintosetelikokeilussa tulisi vähintäänkin varmistaa, että korkeakoulut kohdentavat saamansa opintosetelirahoituksen opetuksen ja ohjauksen tosiasiallisille toteuttajille siten, että opiskelijalle opinnot ovat maksuttomia eikä kustannus jää yhteistyöoppilaitoksen kannettavaksi.

Näkemyksemme mukaan korkeakoulukoulutuksen saavutettavuus ja vaikuttavuus edellyttävät ohjattuja opintopolkuja. Koulutuksen saavutettavuus ei ole ensisijaisesti tekninen kysymys, joka voitaisiin ratkaista keskitetyn palvelun, kuten Opin.fi-alustan avulla. Se on myös pedagoginen, sosiaalinen ja alueellinen kysymys. Korkeakoulutuksen saavutettavuudessa on kysymys myös vuosikymmenten aikana testatusta ja jalostetusta vapaan sivistystyön oppilaitosten laajasta valtakunnallisesta verkostosta, ja sen kyvystä olla mukana nostamassa suomalaisten koulu- ja koulutus- ja tutkimustasoa.

Kansanopistot tarjoavat ohjattuja, yhteisöllisiä ja opiskelijälähtöisiä opintopolkuja, jotka tavoittavat myös niitä nuoria, jotka eivät muuten hakeutuisi tai kiinnittyisi korkeakouluopintoihin. Ilman tällaista tukea opintojen keskeyttämisriski kasvaa ja kokeilun vaikuttavuus jää rajalliseksi. Lisäksi 30 opintopisteen laajuus voi olla riittämätön monien väyläopintokokonaisuuksien kannalta, mikä voi jopa hidastaa siirtymää korkeakoulutukseen. Tästä syntyy ristiriita kokeilun keskeisten tavoitteiden kanssa.

Helsingin Evankelinen Opisto esittää, että hallituksen esitystä muutetaan seuraavasti:

- Vapaan sivistystyön oppilaitokset, mukaan lukien kansanopistot, otetaan täysimääräisesti mukaan opintosetelikokeiluun alusta alkaen.
- Opintoseteliä voidaan käyttää joustavasti myös kansanopistojen järjestämiin avoimen korkeakoulun opintoihin.
- Opintosetelirahoitusta kohdennetaan suoraan vapaan sivistystyön oppilaitoksille, jotta ne voivat tarjota opinnot maksuttomasti kohderyhmälle.
- Varmistetaan, että rahoitus kohdentuu opetuksen tai ohjauksen tosiasiallisille toteuttajille, jotta kustannus ei jää opiskelijan tai yhteistyöoppilaitoksen maksettavaksi.
- Korkeakoulujen ja yhteistyöoppilaitosten tehtävät sekä rahoituksen jakautuminen määritellään selkeästi ennen kokeilun käynnistämistä.
- Kokeilun aikana valmistellaan pysyvämpi malli, joka yhdistää korkeakoulujen ja vapaan sivistystyön osaamisen ja varmistaa saavutettavat koulutuspolut koko kohderyhmälle.
- Kokeilun tavoitteet voidaan saavuttaa vain hyödyntämällä täysimääräisesti jo olemassa olevaa osaamista, rakenteita ja verkostoja.

Toimivaa yhteistyömallia korkeakoulujen ja kansanopistojen välillä tulee vahvistaa, ei sivuuttaa.

Mathlin Teijo
Helsingin Evankelisen Opiston Säätiö - Rehtori

